

Umělecká kritika

Slovo kritika je odvozeno z řeckého slova krinein, které znamená třídit, rozebírat, činit výběr, vyšetřovat, rozhodovat, soudit, posuzovat, hodnotit.¹ Umělecká kritika je definována jako jedna ze tří složek vědy o umění. Tato věda zkoumá umění a jeho podstatu, ale i původ a společenský charakter. Umělecká kritika je jedním z publicistických druhů literární tvorby² a zabývá se výkladem a hodnocením uměleckých děl i životních a společenských jevů, jež se v nich odráží. Kritika se nachází na hranici literatury a vědy o umění a skládá se ze tří složek. První je složka interpretačně výkladová, druhá je složka analytická, přičemž obě v odlišných rovinách připravují a zdůvodňují finální složku, již je vlastní kritický soud.³

První známe použití pojmu kritikós v souvislosti s uměním pochází z konce 4. století po Kristu.⁴ Tímto pojmem byl označen Filitas, učitel krále Ptolemaia II.. Ve starověku Římané označovali pojmem criticus muže, kteří se věnovali interpretaci textů a slov. V roce 1719 vyšel v Paříži spis „Kritické vztahy v poezii a malířství“ od abbého Du Bose. V následujícím století se kritikou zabýval francouzský „prokletý“ básník Charles Baudelaire. Ten považoval za kritika člověka, který se zabývá zobecňováním, ale i studiem detailu, pojmem řádu a všeobecné hierarchie. Od vzniku výstav (1667) byla umělecká kritika více potřeba. Sloužila jako tlumočnick pro obecnost. O roku 1735 se začala umělecká kritika objevovat i v novinách. V 19. století se ve Francii osamostatnila umělecká kritika od jiného psaní o umění. Tak vznikla umělecká kritika podobná současné.

¹ HÁJEK, Jiří. *Teorie umělecké kritiky*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 11

² *Ibid.*, s. 11

³ *Ibid.*, s. 25

⁴ MOJŽÍŠOVÁ, Iva. *Kritika porozuměním*. 1. vyd. Břeclav : Malovaný kraj, 2011, s. 15

Umělecká kritika jako zprostředkovatel hodnot?

Hlavní funkcí umělecké kritiky je zprostředkovávání hodnot mezi uměním a společností. Drží se však tohoto poslání dnešní kritika? Není v dnešní době kritika lehce zmanipulovatelná? Myslím, že problém objektivity je dnes velmi aktuální. Kritika mnohdy obhajuje díla, která jsou pro vnímatele, kteří se v umění neorientují, nepochopitelné. To je pro kritiku důležité, měla by se snažit přivést i laiky k umění. Kritika často odsuzuje díla, která jsou společností oblíbená. Tento postoj je pochopitelný – je třeba vnímatele „vychovávat“. Ale někdy kritika nedocení díla, která tzv. předběhnou dobu, nebo se nedají jednoduše zařadit do příslušné škatulky. Dělo se tak v historii a myslím, že se tak děje i dnes. Narážím na kritiku díla Kudykam od Michala Horáčka. Toto divadelní představení ve verších má podobný námět jako Komenského Labyrint světa a ráj srdce. Svou formou i obsahem se jedná o velmi netradiční divadelní umění. Autor Michal Horáček prohlásil, že se jedná o „lyrikál“⁵. Toto dílo využívající filozofii Immanuela Kanta není zrovna lehce pochopitelné. Proto mě velmi překvapila reakce kritiky, která byla velmi záporná. Čekala jsem spíše nepochopení u diváků, protože toto dílo využívá složitou metaforou a veršovaný jazyk není zrovna oblíbený u diváckých mas. Nastala však úplně opačná situace. Zatímco kritika toto dílo absolutně ztrhala, diváci si jej oblíbili. Avšak kvůli negativní reakci kritiky, kdy bylo dílo označeno za „nevhodné“ do Státní Opery v Praze, byl Kudykam uprostřed sezóny stažen. Oficiálním důvodem byla malá návštěvnost – tento důvod lze ovšem minimálně zpochybnit, protože představení Kudykam hostovalo s velkým úspěchem ještě několikrát v Brně. Tento případ mě přivedl na myšlenku, jestli je opravdu umělecká kritika zprostředkovatelem hodnot. V tomto případě se mi spíše zdálo, jako by kritika diváky od hodnot odváděla.

Ve scénáři Kudykama můžeme najít pasáž, která kritiky otevřeně uráží. To je i možným důvodem silné kritiky tohoto díla. Horáček kritiky přirovnal k parazitům. To mě přivádí k dalšímu problému. Jak kritik může oddělit svůj subjektivní názor na umělce? Profesionální kritik by toho měl být schopen, avšak mám pocit, že se tak v mnohých případech neděje. Proto je problém objektivity tolik aktuální.

Kritika by se měla držet svého primárního úkolu: vysvětlovat umění laikům. I když ani tento aspekt není bez problémů. Někdy je velmi těžké převést některé umění do slov, některé umění tím může ztratit i svůj význam. *Kritika díla je znázornění jeho relací ke všem ostatním dílům a nakonec k ideji umění*⁶. Právě proto považuji kritiku za velmi důležitou, i přes uvedené problémy. Někdy mám však velké obavy o její „bezáhonnost“.

⁵ Lyrikál – syntetický divadelní útvar vycházející z textu vytvořeného se záměrem zhudebnění ve formě písní (HORÁČEK, Michal. *Kudykam : Program k představení*. 1. vyd. Praha, 2009.)

⁶ RITTER, Martin. *Filozofie jazyka Waltera Benjamina*, 1. vyd. Praha : Filozofia - nakladatelství Filozofického ústavu AV ČR, 2009, s. 157

Použitá literatura:

- [1] HÁJEK, Jiří. *Teorie umělecké kritiky*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- [2] MOJŽÍŠOVÁ, Iva. *Kritika porozuměním*. 1. vyd. Břeclav : Malovaný kraj, 2011.
- [3] RITTER, Martin. *Filozofie jazyka Waltera Benjamina*, 1. vyd. Praha : Filozofia - nakladatelství Filozofického ústavu AV ČR, 2009.
- [4] HORÁČEK, Michal. *Kudykam : Program k představení*. 1. vyd. Praha, 2009.